

STANISLAV ŽAŽA

## K MORFOLOGICKÉ STRUKTUŘE LATINSKÝCH JMEN

1. V současnosti užívané mluvnice latiny se při segmentaci morfologické struktury slovních jednotek, tj. při popisu ohýbání a tvoření slov, zpravidla opírají o tradiční výklad, založený na skutečnosti, že součástí slova je *kmen*, tj. prvek společný všem tvarům téže flexe, a *ohýbací přípona*, tj. proměnlivá část slova, která se připojuje ke kmeni a označuje gramatické kategorie (sr. např. Nov Z 24, QK 11n.). Protože koncová kmenová samohláska často splýnula s touto příponou do té míry, že nelze obě části od sebe zpravidla odlišit, např. *\*fēminā-i* > *\*fēminai* > *fēminae*; *\*lupo-ei* > *\*lupōi* > *lupō* (sr. Nov D 117), pracuje se s termínem *koncovka* jako s výsledkem fúze, amalgámem kmenové samohlásky a ohýbací přípony. Termín *koncovka* se však leckdy vymezuje poměrně vágně a rovněž i další termíny souvisící se segmentací struktury lexému jsou někdy definovány nejednotně nebo nedůsledně. Tak se např. ztotožňují pojmy *základ* a *kořen* slova ve významu ‚nejjednodušší prvek slova společný všem slovům příbuzného významu‘ (QK 11), avšak na jiném místě se uvádí, že k *základu* (*kořeni*) se připojují *koncovky* různých pádů (15). V přehledu koncovek jednotlivých deklinací (16) se vedle koncovek 2. deklinace *-us* a *-um* uvádí i koncovka *-er* (!?). Jinde se skloňování charakterizuje tak, že se ke *kmeni* připínají *přípony*, jimiž se označuje pád a číslo (Nov Z 24). Ale přehled kmenů, zde vzápětí uvedený, faktické tvoření podle tohoto návodu neumožňuje: jak utvořit nom. sg. z kmene *lupo-*, *agro-*, *verbo-*? A co je kmenem v *puer*, jestliže se u substantiv 2. deklinace vedle *koncovky -us* uvádí *-er*? (Nov Z 25) U jiného autora zase čteme (KJL 52), že *kmen* končí na souhlásku nebo samohlásku (*dolōr-um*, *pelvi-um*) a že ke *kmenům* (jmenným i slovesným) se připojují *pádové koncovky* (12): jak se však potom tvoří např. tvary sg. od kmene *pelvi-*? Obtížně nezjednodušuje ani skutečnost, že v 3. deklinaci *koncovky* více méně splývají s ohýbacími příponami. Podobné problémy vyvstávají i ve flexi slovesné.

2. Soudíme, že k vyjasnění podobných otázek by mohl přispět pokus o lineární (synchronní) popis morfologické struktury flektivních slovních druhů (sr. Pal). Domníváme se, že by takový postup mohl přinést užitek zejména po stránce di-

daktické. Přitom si ovšem na druhé straně uvědomujeme, že toto pojetí nemůže – a samozřejmě ani nechce – suplovat, tím méně korigovat výklad historický.

V tomto článku omezujeme hlavní výklad pouze na struktury *jmenné*; slovesa pro jejich mimořádnou rozsáhlost nebylo možno do rámce tohoto článku zahrnout. Vycházíme z toho, že slovní tvary představují dvočlenné struktury, mající a) složku *lexikální* (tvarotvornou bázi), **základ**, vyjadřující vlastní význam slova, a to buď jednokomponentovou, např. *cīv-*, *urb-*, nebo vícekomponentovou (např. *cīv-i-tā-t-*, *urb-ā-n-*), a b) složku *gramatickou* (tvarotvorný formant), **koncovku**, vyjadřující gramatické kategorie, rovněž buď jednokomponentovou (např. *-Ø*, *-us*, *-is*, *-am*), nebo vícekomponentovou (např. *-ō-rum*, *-i-bus*). Tvarotvorný formant, koncovka, může tedy mít i podobu *-Ø*: *victor-Ø*. Termín *kmen* vyhrazuje jen pro pojetí historické. Jeden z komponentů základu (popř. jeho jediný komponent) je při tom jádrovým nositelem významu slova; nazýváme jej **kořen**. Je to komponent společný množině všech významem příbuzných slov (*cīv-i-s*, *cīv-i-tās*, *cīv-ī-l-is*, *cīv-i-c-us*). Ostatní komponenty základu, **afixy**, různým způsobem základ modifikují: jsou to sufixy (*urb-ā-n-us*), prefixy (*in-cert-a*), interfixy (*it-in-er-is*) a postfixy (*e-ius-dem*).

3. V důsledku historických hláskoslovných změn vznikla řada tvarů, které se pokládají za „nepravidelné“. Pokoušíme se nicméně vystopovat ve výsledcích uvedených změn společné jevy, které by bylo možno s jistou mírou důslednosti popsat i bez ohledu na jejich vznik. To je však v plné míře možné jen tehdy, lze-li ten či onen jev identifikovat na základě lineárních vztahů k jeho okolí. Soustřeďujeme se zde přitom jen na jevy souvisící s *flexí*; širší problematiku slovo-tvornou, týkající se vnitřní segmentace základů, jsme pro její rozsáhlost nuceni pominout.

4. Ve *jmenné flexi* lze konstatovat jisté strukturální rozdíly mezi 1., 2., 4. a 5. deklinací na jedné straně a 3. deklinací na straně druhé.

Morfologická struktura jmen 1. a 2. deklinace typu *fēmin-a*, *clār-a*, *lup-us*, *mal-us*, *me-us*, *tu-us* je poměrně průhledná a nevyžaduje podrobný popis. Počítáme-li s konstantní množinou regulérních koncovek všech pádů, nelze ovšem lineární analýzou identifikovat jména s koncovkami nesystémovými jako (*pater*) *famili-ās*; *fīli-ā-bus*, *de-ā-bus*. Nulovou koncovku v nom. sg. mají jména typu *puer-Ø*, *miser-Ø*. U početně neidentifikovatelné množiny jmen typu *ager*, *pulcher*, zájmen *noster*, *vester*, v nom. sg. povrchově totožných s předcházejícími, alternuje *e* s nulovým komponentem (#) v závislosti na postavení nulového komponentu buď jako koncovky, nebo jako součásti základu: *\*ag#r#* → *ager-Ø* / *agØr-ī*; *\*pulch#r#* → *pulcher-Ø* / *pulchØr-a*. Podobná paralela existuje i u substantiv 3. deklinace; sr. např. *agger-Ø*, *agger-is* proti *\*pat#r#* → *pater-Ø* / *patØr-is*, *imber-Ø* / *imbØr-is* apod. a u zájmenných adjektiv typu *alter-Ø*, *alter-ius* proti *uter-Ø* / *utØr-ius*. Adjektiva 3. deklinace typu *ācer-Ø*, *ācØr-is*, *ācØre*; *salūber-Ø*, *salūbØr-is*, *salūbØr-e* představují jen typ druhý. Jde tu o podobnost s „pohyblivým“ *e*, jaké v slovanských jazycích máme jako důsledek vokalizace jerů (*náměstek/náměstka*, *Bartoněk/Bartoňka*, *věnc/věnce*, *písek/písku* ap.).

Rovněž morfoloická struktura substantiv 4. a 5. deklinace je prostá: základ je v plném rozsahu flexe všude zachován: ve 4. dekl. *curr-us, curr-ūs; corn-ū, corn-ūs*; v 5. dekl. *di-ēs, di-ēī, r-eī*. Koncovka dat. pl. *-u-bus* v dat./abl. pl. je zčásti podřízena faktoru morfonologickému: pojí se s jednoslabičným základem s finálou *-c*: *lac-u-bus, querc-u-bus, arc-u-bus*. V jiných případech, kdy ojediněle slouží diferenciaci sémantické (*art-u-bus* × *art-ibus*) nebo je zcela nahodilá (*trib-u-bus*), ji nelze v lineárním popisu předvídat. Kvantita *-e* v koncovkách 5. dekl. je rovněž podmíněna morfonologicky, předcházející hláskou (finálou) základu: po vokálu je *ē* (*di-ēī, faci-ēī*), po konsonantu *ē* (*r-eī, sp-eī*). Koncovka *ī* v (*tribūnus*) *plēb-ī, plēb-ī(scītum)* je z hlediska synchronní segmentace nahodilá.

5. Na rozdíl od předcházejících tříd vykazuje u substantiv a adjektiv 3. deklinace morfoloická struktura jména v důsledku historického vývoje často menší nebo větší odlišnosti mezi tvarem nom. sg. a tvary ostatních pádů. Lineární segmentace je založena na předpokladu konsonantické i vokalické alternace základu, především jeho poslední souhlásky (finály), popřípadě i předcházejícího vokálu (prefinály), nebo i jiné modifikace. Vyplyývá to z tohoto přehledu:

#### A. Jména s **neměnnou** finálou základu:

1. Finála základu je likvida *r, l* nebo prealveolára *s, t, n*; koncovka nom. sg. je **nulová**: *victor-∅ – vic-tōr-is; fulg-ur-∅ – fulg-ur-is; carcer-∅ – carcer-is; vēr-∅ – vēr-is; calcar-∅ – calcār-is; pār-∅ – par-is; memor-∅ – memor-is; sāl-∅ – sal-is; vigil-∅ – vigil-is; animal-∅ – animāl-is; vās-∅ – vās-is* aj. Vcelku sporadicky tu dochází k alternaci prefinály *u/o, u/i*: *iecur-∅ – iecor-is; rōbur-∅ – rōbor-is; caput-∅ – capit-is*. U víceslabičných, popř. vícekomponentových základů s finálou základu na *n* alternuje prefinála *ē* s *i*: *car-men-∅ – car-min-is; flā-men-∅ – flā-min-is, pect-en-∅ – pect-in-is* aj. U prefinály *ē* (a monokomponentového základu) k této alternaci nedochází: *rēn-∅ – rēn-is*.

2. Finála základu je většinou labiála *b, m, p* nebo velára *c, g*; koncovka nom. sg. je *-s*: *trab-s – trab-is; plēb-s – plēb-is; hiem-s – hiem-is; \*arc-s → arx – arc-is; nex – nec-is, \*rēg-s → rēx – rēg-is, grex – greg-is; calix – calic-is, audāx – audāc-is, fēlīx – fēlīc-is*. Víceslabičným základům s prefinálou *e* je vlastní její alternace *s i*: *\*cōdec-s → cōdex – cōdic-is; iūdex – iūdic-is, forfex – forfic-is* aj.

3. Finála základu je různá, koncovka nom. sg. je *-is/-ēs, -e*: *cīv-is – cīv-is; vulp-ēs – vulp-is; aed-is/-ēs – aed-is; mar-e – mar-is, sedīl-e – sedīl-is; brev-is/brev-e – brev-is* aj.

#### B. Jména s **alternací** finály základu; koncovka nom. sg. je **nulová**.

1. Finála základu *-s* alternuje v nepřímých pádech s prealveolárami *t, d*, ojedinele *n*: *vir-tūs-∅ – vir-tūt-is; ūn-i-tās-∅ – ūn-i-tāt-is; līs-∅ – līt-is; \*noc-s → nox-∅ – noct-is; palūs-∅ – palūd-is; pēs-∅ – ped-is, laus-∅ – laud-is, sapiēns-∅ – sapient-is* aj. Alternace finály je uvíceslabičných jmen s prefinálou *ē* doprovázena její alternací *s i*: *mīles-∅ – mīlit-is, eques-∅ – equit-is, pedes-∅ – pedit-is, caespes-∅ – caespit-is, dīves-∅ – dīvit-is* aj. Podobně *sanguis-∅ – sanguin-is; Salamīs-∅ – Salamīn-is*.

2. Finála základu *s* alternuje v nepřímých pádech s *r*: *mōs-∅ – mōr-is; flōs-∅ – flōris, ōs-∅ – ōr-is; mūs-∅ – mūr-is, crūs-∅ – crūr-is, aes-∅ – aer-is* aj. U *honōs-∅ / honor-∅ – honōris* je alternace fakultativní. Alternace finály bývá

u víceslabičných / vícekomponentových základů doprovázena alternací prefinály: *īe, u/e, u/o*: *pulvis-Ø – pulver-is; onus-Ø – oner-is; vetus-Ø – veter-is; corpus-Ø – corpor-is; frīg-us-Ø – frīg-or-is*.

3. Nulová finála základu alternuje s *n*: *pāvō-Ø-Ø – pāvōn-is; sermō-Ø – sermōn-is; ratiō-Ø – ratiōn-is* aj. U některých substantiv je tato alternace spojena s alternací prefinály *ō* s *i*. Tato alternace je možná jen tehdy, předchází-li prefinálu souhláska: *hom-ō-Ø – homin-is; ord-ō-Ø – ordin-is, imāg-ō-Ø – imāgin-is, turb-ō-Ø – turbin-is* aj. U substantiva *carō-Ø – carōn-is* mizí v nepřímých pádech prefinála *ō*. – Zařazení do této rubriky jsou blízko i jména řeckého původu s alternací *Ø/t*: *anathema-Ø-Ø – anathemat-is; systēma-Ø-Ø – systēmat-is* aj.

C. Jména se strukturními **modifikacemi**:

Poměrně sporadická množina substantiv 3. deklinace vykazuje ve flexi různé jiné modifikace:

a) U jednoslabičných jmen *ōs-Ø-Ø, as-Ø-Ø, mel-Ø-Ø, fār-Ø-Ø* alternuje nulová finála základu s konsonantem identickým s prefinálou: *oss-is, ass-is, mell-is, farr-is*. Podobně u *cor-Ø-Ø* alternuje nulová finála s *d*: *cord-is*.

b) U substantiva *\*supellecs* → *supellex-Ø* doprovází alternaci finály základu *s/t* dilatace základu o segment *-il-*: *supellect-il-is*. Substantivum *iter-Ø* rozšiřuje základ o interfix *-in-*: *it-in-er-is*. Rovněž substantivum *iecur-Ø* vedle regulérního *iecor-is* (viz A.1) vykazuje dilataci základu o interfix *-in-*: *iec-in-or-is* (vedle toho je i tvar s obráceným pořadím vokálů: *ioc-in-er-is*).

c) U substantiva *\*sen-ec-s* → *senex* je třeba počítat s dilatací základu v nom. sg. *-ec-* (a koncovkou *-s*), sr. *sen-ec-tūs*, a nulovou dilatací *sen-Ø* v nepřímých pádech.

d) Ojedinělá je alternace finály *c/v* v *\*nic-s* → *nix – niv-is*.

e) Paterou podobu základu lze rozlišit u substantiva *bōs-Ø, bov-is*, a to *bōs* / *bov* pro sg. a nom./ak./vok. pl., dále *bo* / *bō* / *bū* pro gen. a dat./abl. pl.: *bo-um, bō-bus* / *bū-bus*; kromě toho je zde apokopovaný tvar koncovky: *-bus*.

6. Pro 3. deklinaci je také charakteristická diferenciací, popř. oscilací koncovek v některých nepřímých pádech, a to v abl. (a zčásti i ak.) sg. a v nom. a gen. pl. Výskyt koncovek *-im* (*sit-im, tuss-im...*), popř. oscilace *-em/-im* (*febr-im/-em, turr-im/-em...*) v ak. sg., dále *-el/-ī* v abl. sg., *-al/-i-a* v nom. pl., *-um/-i-um* v gen. pl. je v zásadě záležitost historicko-morfologická; z hlediska lineární analýzy lze realizaci *-ī* / *-i-a* jednoznačně předpovědět jen u jmen typu *mar-e, sedīl-e, brev-is/-e* a podobně je to možné i u koncovky *-i-um* v gen. pl., končí-li základ skupinou nejméně dvou konsonantů (*part-i-um, arc-i-um, oss-i-um...*). Tato podmínka je však limitována několika případy se základem na *-tr-* (*patr-um, mātr-um, frātr-um, ac-cipitr-um*), rovněž substantivem *parent-um*.

7. Strukturu komparativních a superlativních tvarů adjektiv včetně forem opisných lze segmentovat poměrně jednotně (*alt-ior-Ø / alt-ius-Ø – alt-iōr-is; alt-issim-us*; u pozitivu zakončeného v nom. sg. mask. na *-r*: *ācer-rim-us; celebr-rim-us*; u pozitivu s vokálem ve finále základu: *magis, maximē idōne-us, exigu-us*); lineární identifikaci se vymyká jen rozlišení superlativu adjektiv se základem na *-l* (*nōbil-is, ūtil-is... → nōbil-issim-us... × facil-is, difficil-is, similis... → facil-lim-us* u 6 adjektiv).

8. U *zájmen osobních* 1. a 2. os. sg. a u zájmena zvratného je segmentaci na obtíž jejich značná variabilita. V pl. lze rozlišit základ *nō-*, *vō-* s koncovkami *-s*, *-bis* a vedle toho základ totožný s přivlastňovacím *nost*Ø *r-*, *vest*Ø *r-* s koncovkami *-ī* a *-um*.

O zájmenech *přivlastňovacích* viz v § 4 u 1. a 2. deklinace.

*Ukazovací* zájmena *is*, *ea*, *id* mají dva základy: *i-* ve tvarech *i-s*, *i-d*, *i-ī*, *i-īs* a *e-* ve tvarech *e-a*, *e-ius*, *e-i*, *e-um*, *e-am*, *e-ō*, *e-ā*, *e-ōrum*, *e-ārum*, *e-ōs*, *e-ās*. Stejnou strukturu má příbuzné ztotožňovací zájmeno *īdem*, *eadem*, *idem* s postfixem *-dem*. Jen v nom. sg. m. a n. odpadá koncovka: *ī*Ø-*dem*, *i*Ø-*dem*. Ukazovací zájmeno *iste*, *ista*, *istud* má základ *ist-* a v sg. koncovky *-e*, *-a*, *-ud*, *-īus*, *-ī*. Další koncovky sg. i pl. jsou identické s koncovkami 1. a 2. deklinace. Totožná situace je u zájmena *ill-e*, *ill-a*, *ill-ud* a u vytýkacího *ips-e*, *ips-a*, *ips-um* (s jedinou výjimkou – koncovkou *-um* v nom./ak. sg. neutra).

Složitější je struktura zájmena *hic*, *haec*, *hoc*. Za základ lze považovat pouhé *h-*, s nímž se v pl. pojí koncovky 1. a 2. deklinace s výjimkou nesystémového tvaru nom./ak. neutra *h-ae-c*, obsahujícího kromě toho postfix *-c*. Tento postfix má i většina tvarů sg. s výjimkou gen.: *h-i-c*, *h-ae-c*, *h-o-c*, *h-u-i-c*, *h-un-c*, *h-an-c*, *h-ō-c*, *h-ā-c*, ale *h-u-ius*. V tvarech gen. a dat. sg. *h-u-ius* a *h-u-i-c* je třeba počítat s *-u-* jako s interfixem, srov. koncovky *e-ius*, *e-i*, kdežto v tvarech akuzativu *h-un-c*, *h-an-c* je u součástí koncovky, srov. *e-um*, *e-am*.

U zájmen *tázacích*, *vztažných* a *neurčitých*, vycházejících ze základní podoby *quis*, *quid* a *quī*, *quae*, *quod* počítáme s dvěma podobami základu, a to jednak *qu-* ve tvarech sg. *qu-is*, *qu-ī*, *qu-ae*, *qu-id*, *qu-od*, *qu-em*, *qu-am*, *qu-ō*, *qu-ā* a ve všech tvarech pl., jednak *c-* ve tvarech gen. a dat. sg. *c-u-ius* a *c-u-i* s interfixem *u* (srov. *h-u-ius*, *h-u-i-c*). Tvary všech ostatních zájmen jsou jen modifikacemi těchto základních podob s připojením různých postfixů, popř. prefixů, nebo jsou složeninami: *qu-ī-dam*; *qu-is-que*; *qu-is-quam*; *qu-ī-vīs*; *qu-ī-libet*; *qu-ī-cum-que*; *ali-qu-is*; *qu-is-qu-is*; *ūn-us-qu-is-que*.

9. *Zájmenná adjektiva* mají zřetelnou strukturu, analogickou zčásti zájmenům: *alter*-Ø – *alter-īus*, *ali-us* – *ali-ī*(dat.), (*ne*)*ut*#*r*# → (*ne*)*uter*-Ø – (*ne*)*utr-īus*, (*n*)*ūll-us* – (*n*)*ūll-īus*, *sōl-us* – *sōl-īus*, *tōt-us* – *tōt-īus*; zčásti adjektivům: *tāl-is/-e* – *tāl-is*; *quāl-is/-e* – *quāl-is*; *quant-us* – *quant-ī*; *quot-us* – *quot-ī*. Zájmeno *nēmō* má dvojí základ: *nēm-ō*Ø-Ø a *nūll-*. Tvary od prvního základu (dat. a ak.) obsahují alternaci prefinály a finály základu *-in-* (sr. *hom-ō*Ø-Ø-*-hom-in-ī*): *nēm-in-ī*, *nēm-in-em*. Od zájmena *nihil*-Ø se vyskytují i tvary *nihil-um*, *nihil-ī*, *nihil-ō*.

10. Segmentace *číslovek* je problematická. Ze *základních* číslovek mají průhlednou strukturu jen flektivní číslovky *ūn-us* – *ūn-īus*; *du-o* – *du-ō-rum* / *du-ā-rum*; *tr-ēs* / *tr-ia* – *tr-ium* a nesklonné *cent-um*. Číslovky *sept-em*, *nov-em*, *dec-em* obsahují segment *-em*, který v číslovkách 11-17 alternuje s *-im*: *ūn-dec-im*... a je součástí i číslovek řadových: *sept-im-us*, *dec-im-us*... V desítkových základních číslovkách od 20 lze identifikovat modifikovaný základ ...-*gint-ī/-ā*: *vī-gint-ī*, *trī-gint-ā*... Stovkové číslovky mají základ ...-*cent(-ī)* u *du-cent(-ī)*, *tre-cent(-ī)* a *ses-cent(-ī)*, alternující s ...-*gent(-ī)* u ostatních: *quadrin-gent(-ī)*... Diference *mīll-e* × *mīl*Ø-*ia* je pravopisná. *Řadové* číslovky se skládají z modifiko-

vané podoby základu a koncovky 1. a 2. deklinace *-us*, *-a*, *-um*. V desítkových

číslovkách od 20 je základ *...-cēs-im- /...-gēs-im-: vī-cēs-im-(us), trī-cēs-im-(us), quadrā-gēs-im-(us)...*, ve stovkových pak je základ základních číslovek *-cent-/gent-* rozšířen o sufix *-ēs-im-: du-cent-ēs-im-(us), tre-cent-ēs-im-(us), ses-cent-ēs-im-(us), quadrin-gent-ēs-im-(us)...*; stejně je tomu u *mīll-e: mīll-ēs-im-(us)*. *Distributivní* číslovky mají koncovky pl. 1. a 2. deklinace, ale vyznačují se modifikovanou podobou základu, již od 5 zkrácenou: (*quīn-*, *sēn-...dēn-*), od 20 pak podobou *...-cēn(-ī) /...gēn(-ī): vi-cēn(-ī), tr-i-cēn(-ī), quadrā-gēn(-ī)...*; od 200 výše *du-cēn(-ī), tr-i-cēn(-ī), sescēn(-ī), septin-gēn(-ī)...* od *cent-um* se však tvoří *cent-ēn(-ī)* (od *mīll-e singula mīlia*).

**11.** Závěrem opakujme, že lineární segmentace morfologické struktury nemůže a nechce nahrazovat analýzu historickou. Jsme si vědomi hlavního nedostatku našeho postupu, který tkví v jeho jednorozměrnosti – není schopen postihnout skutečnosti pramenící z jiných vztahů než právě z morfonologické lineární závislosti forem; nevypovídá např. o iregularitě poměru „tvarotvorná báze – formant“ způsobené jinými činiteli než morfonologickými; není také až na výjimky s to podat informaci o frekvenci jevů, charakteristiku jejich stylového zařazení, původu apod. Nepřihlíží rovněž v dostatečné míře ke kvantitativní stránce vokálů. Na druhé straně však principy této analýzy dovolují překonat některé nedůslednosti tradičního výkladu morfologické struktury slov a mohou přispět k jejímu snadnějšímu osvojení tím, že ji svým způsobem v přípustné míře simplifikují.

## LITERATURA

- BARTONĚK, A. *Latina pro posluchače filozofické fakulty*. Brno, MU, 1998<sup>g</sup>.  
 ĎUROVIČ, Ľ. *Paradigmatika spisovnej ruštiny*. Bratislava, SPN, 1964.  
 HORECKÝ, J. *Fonologia latinčiny*. Bratislava, SAVU, 1949.  
 JIRÁČEK, J. *Morfologie ruského jazyka I. Substantivum*. Brno 1986.  
 KÁBRT, J. *Jazyk latinský pro střední zdravotnické školy*. Praha 1997<sup>f</sup>. (KJL)  
 MOUCHOVÁ, B. – KUŤÁKOVÁ, E. – MAREK, V. *Disco Latine 1*. Praha, Scientia, 1995.  
 NOVOTNÝ, F. a kol.: *Základní latinská mluvnice*. Praha, SPN, 1982<sup>g</sup>. (NZ)  
 NOVOTNÝ, F. *Latinská mluvnice pro střední školy 3. Doplňky*, sv. 1. Praha, SPN, 1946. (ND)  
 PALLASOVÁ, E. *Strukturní a funkční analýza staroslověnského substantiva*. Rukopisná habilitační práce FF UP. Brno 2000. (Pal)  
 ПЕЧ, J. *Latina pro gymnázia 1*. Praha, Leda, 1999.  
 QUITT, Z. – KUCHARSKÝ, P. *Latinská mluvnice*. Praha, SPN, 1972. (QK)  
 ЯКОВЕНКО, Н. М., ТРИПУЗ, В. М. *Латинська мова. Підручник для студентів істориків*. Київ, Вища школа, 1993.

Stanislav Žaža  
 Ústav slavistiky  
 Filozofická fakulta Masarykovy univerzity  
 Arna Nováka 1  
 660 88 Brno  
 Czech Republic